

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА БІЗНЕС-ЕКОНОМІКИ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Трушин Олександр Вікторович

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ

Спеціальність: 051 Економіка

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеню магістр

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент
кафедри бізнес-економіки та
адміністрування

_____ В. П. Самодай

« _____ » _____ 2023 р.

Виконавець
здобувач вищої освіти групи 562

_____ О. В. Трушин

« _____ » _____ 2023 р.

Суми 2023

**СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А.С.МАКАРЕНКА**

Інститут, факультет Фізико-математичний
Кафедра Бізнес-економіки та адміністрування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 051 Економіка
Освітньо-професійна програма Економіка

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри бізнес-економіки
та адміністрування

_____ д.е.н., професор Божкова В.В.
« _____ » _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Трушин Олександр Вікторович

1. Тема роботи: «Напрями підвищення ефективності діяльності підприємств»
Керівник роботи: кандидат економічних наук, доц. Самодай В. П.
Затвержені наказом від « _____ » _____ 202_ року, № _____
2. Строк подання студентом роботи « _____ » _____ 2023 р.
3. Вихідні дані до роботи:
мета дослідження: розробка напрямів підвищення ефективності діяльності підприємств у сучасних умовах господарювання;
об'єкт дослідження: економічна діяльність вітчизняних підприємств;
предмет дослідження: напрями підвищення ефективності діяльності підприємств.
4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити):
Розділ 1. Теоретичні засади ефективної діяльності вітчизняних підприємств.
Розділ 2. Методичні основи підвищення ефективності діяльності підприємств
Розділ 3. Практичні аспекти підвищення ефективності діяльності підприємства
5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу (із чітким зазначенням обов'язкових складових): 9 рисунків і 8 таблиць

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1.	Самодай В. П.		
2.	Самодай В. П.		
3.	Самодай В. П.		

7. Дата видачі завдання «__» _____ 202__ року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітки
1.	Вибір теми магістерської роботи, ознайомлення з науковою літературою за темою дослідження		
2.	Обговорення та затвердження теми магістерської роботи та наукового керівника на засіданні кафедри, наказом ректора університету		
3.	Отримання консультації в керівника, накопичення матеріалів для написання теоретичної частини дослідження, розробка плану роботи, визначення об'єкта, предмета, мети, гіпотези, завдань дослідження, критеріїв оцінювання		
4.	Робота над теоретичною частиною магістерської роботи, аналіз літературних джерел. Розробка та апробація методики дослідної роботи		
5.	Подання теоретичної частини магістерської роботи для першого читання науковим керівником		
6.	Усунення зауважень, урахування рекомендацій наукового керівника щодо першого розділу роботи.		
7.	Подання другого розділу експериментально-дослідної частини магістерської роботи на перевірку науковому керівнику		
8.	Подання третього розділу методологічної частини магістерської роботи на перевірку науковому керівнику		
9.	Урахування рекомендацій наукового керівника, збагачення роботи додатковими дослідженнями, підготовка загальних висновків		
10.	Доопрацювання магістерської роботи з урахуванням рекомендацій після передзахисту		
11.	Подання магістерської роботи науковому керівнику та рецензенту на підготовку відгуку та рецензії, подання електронної версії магістерської роботи		
12.	Подання на кафедру остаточного варіанта магістерської роботи, переплетеного та підписаного магістрантом, науковим керівником і рецензентом		

Науковий керівник _____ к.е.н., доц.Самодай В. П.
(підпис)

Здобувач _____ Трушин О.В.
(підпис)

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ I Теоретичні засади ефективної діяльності вітчизняних підприємств	8
1.1 Ефективність функціонування підприємств: сутність, чинники впливу ...	8
1.2 Основні показники економічної ефективності діяльності підприємства	19
Висновки до розділу I	22
Розділ II Методичні основи підвищення ефективності діяльності підприємств	23
2.1 Інструментарій аналізу ефективності на підприємствах	23
2.2 Теоретико-методичні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства	30
Висновки до розділу II	35
Розділ III Практичні аспекти підвищення ефективності діяльності ФОП Трушин Олександр Вікторович	36
3.1 Аналіз і оцінка ефективності діяльності ФОП Трушин Олександр Вікторович	36
3.2 Обґрунтування напрямів підвищення ефективності діяльності ФОП Трушин Олександр Вікторович	40
Висновки до розділу III	45
Висновки	47
Список використаних джерел	50
Додатки	56

ВСТУП

Проблематика ефективності виробництва завжди була однією з першочергових у економічній науці. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку ринкових відносин в Україні нагальною вважається активізація підвищення ефективності функціонування кожного з суб'єктів підприємництва. Особливий інтерес цьому контексті викликають питання щодо ресурсних витрат, економічних оцінок ефективності діяльності, управлінських рішень в сфері економіки, технологій та засобів забезпечення ефективного функціонування підприємств.

Сучасний стан розвитку вітчизняних підприємств характеризується відсутністю ресурсів, застарілими основними засобами і технологіями, які знаходяться на межі морального, і фізичного зносу, працюють на межі своїх можливостей. Стан національної і динаміка розвитку світової економіки свідчать, що для забезпечення економічної безпеки України, досягнення соціально-економічної стабільності та поступового розвитку вітчизняної економіки необхідна підтримка національних товаровиробників, а на рівні суб'єктів підприємництва – активізація уваги до підвищення ефективності та поліпшення результативності власної господарської діяльності.

Отже, тема дипломної роботи «Напрями підвищення ефективності діяльності підприємств» є актуальною.

Питання ефективності функціонування підприємств досліджували такі вчені як: Божидарник Т., Варналій З., Герасимчук З., Гудзь Ю., Лавров Є., Лукаш В., Мельник Л., Момотюк Р., Покропивний С., Саблук П., Савчук В., Салига С., Терещенко О., Фарафонова Н., Черевко Г. та багато інших. Але проблема вдосконалення діяльності, підвищення її ефективності відповідно до сучасних вимог залишається обґрунтованою не достатньо.

Метою дипломної роботи є розробка напрямів підвищення ефективності діяльності підприємств у сучасних умовах господарювання. Відповідно до мети сформовано комплекс завдань:

- виявлення сутності ефективності діяльності підприємств,
- аналіз стану діяльності вітчизняних підприємств,
- визначення чинників впливу на ефективність діяльності підприємств,
- всебічне вивчення проблем підвищення ефективності діяльності вітчизняних підприємств,
- обґрунтування напрямів підвищення ефективності діяльності підприємств,
- визначенні показників покращення результативності господарської діяльності.

Об'єкт дослідження – економічна діяльність вітчизняних підприємств.

Предмет дослідження – напрями підвищення ефективності діяльності підприємств.

Матеріали і методи дослідження. У дипломній роботі, присвяченій розробці напрямів підвищення ефективності діяльності підприємств у сучасних умовах господарювання застосовані такі загальнонаукові та специфічні методи дослідження:

- системного аналізу,
- порівняльного аналізу,
- синтезу,
- систематизації,
- експертного оцінювання,
- графічного аналізу,
- узагальнення,
- порівняння.

Інформаційна база дослідження: наукові праці провідних вітчизняних вчених, інформація Державної служби статистики України.

Практичне значення одержаних результатів. Представлені в роботі рекомендації можуть бути використані у діяльності вітчизняних підприємств.

Апробація результатів та публікації. Отримані в роботі результати дослідження були оприлюднені й обговоренні на засіданні наукового гуртка

«Аналітика сучасних економічних трансформацій».

Структура та обсяг роботи. Робота складається з трьох розділів, додатків і списку використаних джерел, який містить 63 джерела. У тексті представлено 9 рисунків і 8 таблиць. Загальний обсяг роботи складає 58 сторінок.

Ключові слова: економічна діяльність, підприємство, ефективність, витрати, показники.

<http://fizmat.ssru.edu.ua>
Дотримуйтесь
принципів академічної
доброчесності
<http://fizmat.ssru.edu.ua>

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Ефективність функціонування підприємств: сутність, чинники впливу

Нині в Україні спостерігається економічна криза що означає необхідність термінового реформування і впровадження регулятивних заходів з боку держави. З розвитком ринкової економіки і досконалих конкурентних відносин підприємствам України необхідно впроваджувати ефективні механізми діяльності, які здатні забезпечувати стабільне і ефективне функціонування, що можливе тільки в разі інтенсивної мобілізації відтворювальних процесів на всіх рівнях. Отже, важливим постає завдання пошуку дійових напрямків підвищення ефективності функціонування підприємств.

Забезпечення підвищення ефективності діяльності є одним з завдань будь-якого підприємства, яке ускладнюється через вплив чисельної кількості зовнішніх і внутрішніх чинників, які спричиняють зростання витрат і скорочення доходів, прибутків. Підприємства потребують надійного інструментарію для забезпечення стійкого зростання.

Проблематику підвищення ефективності функціонування підприємств досліджували такі вчені як: Апопій В.В., Башнянин Г., Божидарник Т., Варналий З., Герасимчук З., Гудзь Ю., Дмитренко А.І., Іванченко Л. М.Ковальчук І.В., Круш П.В., Куцик П., Лавров Є., Лукаш В., Мельник Л., Момотюк Р., Ніколаєва Л. В., Олексюк О.І., Подвігіна В.І., Саблук П., Савчук В., Салига С., Сердюк Б.М., Старцев О. В., Пальчук П. М., Покропивний С. Ф., Терещенко О., Фарафонова Н., Черевко Г., Шегда А.В., Швиданенко Г.О., Яремко І. та багато інших.

Проаналізуємо категорійно-понятійний апарат по темі дослідження, зокрема, такі дефініції як «ефект», «ефективність», «результативність». База аналізу представлена у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Визначення понять «ефект», «ефективність»

Дефініція	Сутність
Ефект	результат, наслідок певних причин, заходів, дій
Ефект	досягнутий результат в натуральному (матеріальному, соціальному) або грошовому вираженні
Ефективність	характеристика виду діяльності, яка відображає продуктивність або суспільну користь, або інші позитивні результати
Ефективність діяльності підприємства	економічна категорія, яка може відображати відповідність фактичного результату плановому
Ефективність управління витратами	Показник, який відображає результати мінімізації витрат, оптимізації витрат (матеріальних,
Ефективність виробництва	Показник, який відображає результати впровадження прогресивних технологій, технічного переозброєння, удосконалення виробничої системи управління, модернізації засобів виробництва, автоматизації виробництва, механізації виробництва впровадження результатів НТП у діяльність підприємства, впровадження ресурсо- та енергозберігаючих заходів, раціонального використання відходів виробництва, використання вихідної сировини
Ефективність управління підприємством	Показник, який відображає результати удосконалення організаційної структури управління підприємством, оптимізації менеджменту, оптимізації бізнес-процесів, поліпшення системи планування, удосконалення обліку, посилення контролю, впровадження світового досвіду управління підприємством, впровадження АСУ підприємства
Ефективність фінансових ресурсів	Показник, який відображає результати інвестування грошових коштів у високоприбуткові проекти, зменшення величини позикового капіталу, підвищення оборотності оборотних активів
Ефективність використання матеріальних ресурсів	Показник, який відображає результати створення і/або використання нових матеріалів, зменшення матеріальних витрат на 1 продукції; використання дешевшої сировини та матеріалів, закупівлі оптимальних партій
Ефективність трудових ресурсів	Показник, який відображає результати зниження трудових витрат, впровадження оптимальної структури і складу працівників, зменшення витрат на оплату праці невиконавчого персоналу, впровадження мотиваційної системи оплати праці, підвищення продуктивності праці

Економічна ефективність – це комплексна економічна категорія, яка кількісно визначається як відношення чистого результату діяльності до витрат, які забезпечили отримання цього результату.

Більшість науковців визначають ефективність діяльності як узагальнену оцінку кінцевих результатів використання ресурсів підприємства, його активів протягом певного періоду часу. Отже, ефективність функціонування підприємства – це категорія, яка виражає відповідність результатів і витрат підприємства його цілям.

У сучасній економічній науці наявні кілька підходів до визначення ефективності, а саме [28]:

- економічний;
- оціночний;
- витратний;
- цільовий;
- фінансовий;
- комплексний.

Останній видається найбільш прийнятним у сучасних умовах господарювання.

Поняття «ефективність діяльності» передбачає оцінку та порівняння результатів діяльності з величиною витрачених на це ресурсів. По суті це поняття розкриває характер причинно-наслідкових зв'язків виробничо-збутової діяльності. Ефективність є відносним показником, який розраховується на основі двох параметрів – результатів і витрат. Ефективність показує не результат, а те, якою ціною цей результат був досягнутий [8].

Узагальнено показники ефективності визначають за формулою:

$$E = (D - B) / B \quad (1.1)$$

або формулою:

$$E = \Pi / B \quad (1.2)$$

де: D – дохід від даного виду діяльності, грн.; B – витрати, понесені на даний вид діяльності, грн.; Π – прибуток (або ефект) від даного виду діяльності, грн.

Отже, більшість науковців визначають "ефективність" як відношення ефекту до витрат [36].

Ефективність діяльності підприємств може визначатись на основі оцінювання ефективності використання його потенціалу, а саме [16]:

- матеріально-технічної бази (у т.ч. основних виробничих засобів, оборотних і необоротних активів),
- нематеріальних активів,
- технологічних ресурсів,
- технічних ресурсів,
- організаційних ресурсів,
- фінансових ресурсів,
- трудових ресурсів,
- інвестиційних ресурсів,
- земельних ресурсів,
- тощо.

Ці складові визначаються специфікою процесу виробництва, впровадженими технологіями, наявною технікою, організацією виробництва співвідношенням інтенсивних та екстенсивних факторів розвитку.

Поліпшення показника ефективності полягає у мінімізації витрат на виробництво продукції, отриманні позитивного результату, доданого значення цього показника.

Враховуючи економічну кризу та викликані нею зміни у сфері господарювання, науковці вживають термін «результативність діяльності», який висвітлює і від'ємні значення результатів та регрес [6].

Науковці Черевко Г. і Лукаш В. Акцентували, що результатом діяльності підприємств може бути продукт, який не вдовольняє певні вимоги, наприклад, суспільні, і не відповідає необхідними встановленим параметрам, і тому

отриманий результат не можна вважати ефективним, а діяльність ефективною [8].

Отже, поняття «ефективність діяльності» і «результативність діяльності» не є тотожними і мають суттєві відмінності і ефективність діяльності підприємств необхідно розглядати не тільки з позиції отриманих результатів, а й з урахуванням чинників впливу та можливостей її вдосконалення.

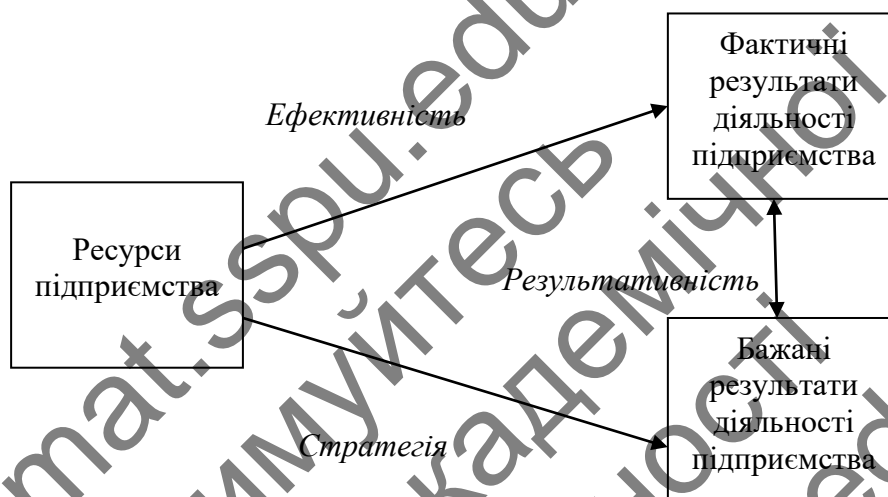

Рис. 1.1 Відмінність понять результативності й ефективності діяльності підприємства

На підвищення ефективності функціонування підприємств впливає безліч чинників. Розглянемо їх класифікацію.

Чинники, які впливають на підвищення ефективності функціонування підприємств, можна класифікувати за різними напрямками (рис.1.2).

Рис. 1.2 Чинники підвищення ефективності функціонування підприємств

Розглянемо класифікацію чинників впливу на підвищення ефективності функціонування підприємств за такими ознаками:

I. За видами виробничо-збутової діяльності [4]:

- управління витратами і ресурсами - заходи по підвищенню результативності поточної виробничо-збутової діяльності, економія витрат, економія ресурсів, зменшення фондомісткості, енергоємності, матеріаломісткості і т.п.;

- розвиток виробничо-збутової діяльності - впровадження результатів НТП в діяльність, удосконалення організаційної системи управління, удосконалення виробничої системи, удосконалення форм і методів збутової діяльності, підвищення якості продукції, підвищення конкурентоспроможності продукції і підприємства, забезпечення відповідності виробничо-збутової діяльності сучасним вимогам;

- удосконалення системи управління підприємством в цілому.

II. За місцем виникнення:

- внутрішні чинники, на які підприємство може впливати,

- зовнішні чинники, на які підприємство не може впливати, оскільки вони потребують суттєвих витрат.

III. За групами [5]:

• економічні – впливають в короткостроковому періоді на розвиток фінансово-кредитної системи, рівень податків, рівень % ставок, інвестиційний клімат, рівень конкуренції тощо) і є найсуттєвішими для підвищення ефективності діяльності;

• технологічні – впливають в довгостроковій перспективі на рівень техніко-технологічного розвитку, інноваційного розвитку, стан виробничо-збутової бази тощо і є внутрішніми, а отже їх урахування залежить від управлінських рішень на підприємстві;

- організаційні – впливають на співпрацю з науково-дослідними установами, з органами місцевої влади, рівень розвитку інфраструктури, впровадження нових управлінських технологій);

- соціальні – впливають на соціальну атмосферу в суспільстві, умови праці, стан соціальної інфраструктури, рівень освіти, кваліфікацію кадрів, продуктивність праці, рівень купівельної спроможності населення).

- політичні – суттєво впливають на існування підприємств в цілому, здійснюють макроекономічний вплив;

- природно-екологічні – впливають на сприйняття підприємство соціумом.

Отже, на рис. 1.3 схематично представлено класифікацію чинників впливу на підвищення ефективності функціонування підприємств.

Рис. 1.3 Класифікація чинників впливу на підвищення ефективності функціонування підприємств (складено автором)

Основні чинники підвищення ефективності діяльності підприємства полягають у (рис.1.3):

- підвищенні економічного рівня,
- підвищенні техніко-технологічного рівня,
- вдосконаленні організаційної структури управління,

- модернізації системи виробництва,
- зміні структури виробництва,
- поліпшенні якості продукції,
- поліпшенні ресурсів тощо.

Тільки комплексне використання такої системи чинників може забезпечити прийнятні темпи зростання ефективності.

Крім внутрішніх на рівень ефективності підприємства здійснюють значний вплив зовнішні чинники, в першу чергу такі як:

- стан економіки,
- стан науково-технологічного розвитку,
- політична ситуація.

Складні зовнішні умови діяльності, на жаль, унеможливають впровадження підприємствами багатьох заходів з підвищення ефективності діяльності (впровадження інновацій тощо). Вони не залежать від дій підприємства і воно не може на них вплинути, отже їх можна тільки констатувати і враховувати у роботі.

У періоди криз підприємства мають стабілізувати свій фінансово-економічний стан і платоспроможність.

Науковці виокремлюють різні класифікаційні ознаки ефективності, зокрема:

1. За наслідками:

- економічна;
- організаційна;
- соціальна;
- комунікаційна;

тощо.

2. За місцем одержання ефекту:

- локальна;
- глобальна (народногосподарська).

3. За ступенем збільшення ефекту:

- первісний ефект;
- мультиплікаційний ефект (дифузійний, акселерації, стартового вибуху, резонансний, супроводжувальних можливостей).

4. За метою визначення ефекту:

- абсолютний ефект;
- порівняльний ефект.

Сутність проблем підвищення ефективності діяльності полягає в тім, щоб на кожен витрат або ресурсів використати з максимальною користю для підприємства, тобто досягати максимально можливого збільшення виробництва.

Процес управління ефективністю діяльності підприємства є цілеспрямованим оперативним регулюванням діяльності за напрямками для забезпечення відповідності фактичного стану підприємства заданим цілям (рис.1.4).

Рис.1.4 Взаємозв'язок елементів процесу управління ефективністю діяльністю на підприємстві

Ефективність діяльності підприємства залежить від якості системи управління, яка включає реалізацію таких функцій, як:

- аналіз ефективності діяльності,

- прогнозування рівня показників,
- планування показників і визначення критеріїв їх оцінювання,
- оперативне регулювання,
- облік показників діяльності,
- контроль діяльності,
- стимулювання підвищення ефективності діяльності,
- організація управління підвищенням ефективності діяльності.

Управління ефективністю діяльності підприємства, на думку вчених, включає низку взаємопов'язаних бізнес-процесів [23]:

- інноваційних - проривні інновації можуть забезпечувати більшу ефективність, ніж повсякденний операційний процес;
- операційних – економія на ресурсах, витратах,
- обслуговування після продажу – економія на рекламі.

Важливим у процесі управління підвищенням ефективності діяльності підприємства є правильне визначення критеріїв для аналізованих показників. Критерій слугує своєрідною визначальною мірою вірогідності досягнутих результатів. Правильно визначений критерій має повно характеризувати суть ефективності господарської діяльності.

Можна виділити такі заходи щодо підвищення ефективності діяльності підприємства:

- організаційний прогрес;
- удосконалення системи управління;
- удосконалення методів планування;
- удосконалення методів контролю;
- удосконалення виробничої системи;
- підвищення рівня використання обладнання і техніки;
- впровадження нового обладнання;
- прискорене впровадження результатів НТП;
- удосконалення мотивації;

- підвищення якості продукції;
- підвищення конкурентоспроможності виробника;
- забезпечення відповідності діяльності вимогам сучасності;
- тощо.

Таким чином, за результатами проведеного дослідження отримано такі результати і висновки:

1. Проведений аналіз визначення «ефективність діяльності» та порівняльний аналіз визначень «ефективність» і «результативність діяльності»
2. Проведений аналіз діяльності вітчизняних підприємств дозволив сформулювати перелік чинників, які впливають на їх ефективність. Всі чинники систематизовано за ознаками: «За видами виробничо-збутової діяльності», «За місцем виникнення», «За групами».
3. Відзначено, що покращення ефективності діяльності підприємств можливе за умов оптимізації управління витратами і ресурсами, проведення заходів по підвищенню результативності поточної виробничо-збутової діяльності підприємства.
4. Розглянутий взаємозв'язок елементів процесу управління ефективністю діяльністю на підприємстві
5. Розкрито сутність функцій управління ефективністю діяльністю на підприємстві.

З метою якісного поліпшення діяльності підприємства та підвищення його ефективності потрібно дослідити основні показники, які її ілюструють і, відповідно, впливають на неї.

1.2 Основні показники економічної ефективності діяльності підприємства

Показники оцінки економічної ефективності є засобами обґрунтування управлінських рішень, інструментами реалізації економічної політики підприємства щодо оптимізації витрат, мінімізації використання ресурсів, удосконалення цінової політики, підвищення конкурентоспроможності продукції та підприємства в цілому.

Основний результат діяльності суб'єкта підприємництва визначається за допомогою низки показників, які поділяють на:

- абсолютні (прибуток, дохід тощо),
- відносні (рентабельність, ефективність тощо).

Проблема підвищення ефективності діяльності підприємства має в основі завдання забезпечення максимально можливого результату, який отримують на кожну одиницю затрачених ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових, організаційних тощо). Таким чином, узагальненим критерієм ефективності є зростання результативності (продуктивності праці тощо).

Для формулювання загальних висновків і рекомендацій, які ґрунтуються на оцінці ефективності виробничо-збутової діяльності підприємства використовують комплексну систему показників.

Ефективність виробничо-господарської діяльності оцінюється за допомогою різних показників, які можна згрупувати таким чином:

- показники оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів;
- показники оцінки ефективності використання трудових ресурсів;
- показники оцінки ефективності використання основних виробничих фондів;
- показники оцінки ефективності використання оборотних фондів;
- показники оцінки ефективності окремих видів діяльності;
- комплексні показники оцінки ефективності діяльності підприємства в цілому.

Розглянемо показники, які ілюструють ефективність за кожною з груп. Зокрема, до показників використання матеріальних ресурсів науковці відносять:

- матеріаломісткість продукції;
- зарплатомісткість;
- витрати на виробництво продукції.

До показників оцінки ефективності використання трудових ресурсів можна віднести:

- трудомісткість;
- виробіток;
- продуктивність праці.

До показників оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства відносять:

- рентабельність власного капіталу;
- рентабельність активів;
- рентабельність інвестованого капіталу;
- рентабельність операційної діяльності;
- рентабельність продукції.

Показники ефективності використання основних виробничих фондів включають аналіз активів підприємства, які не втрачають свою матеріально-речову форму при використанні. У сукупності вони визначають виробничу потужність підприємства, тобто утворюють виробничо-технічну базу, якп відіграє значну роль у процесі життєдіяльності підприємства [13]. Серед показників оцінки ефективності використання основних виробничих фондів відзначимо такі:

- фондоємність,
- фондівдачу.

Показниками оцінки ефективності цілей є:

- валовий та чистий прибуток;

- рівень задоволення потреб ринку;
- рентабельність виробництва.

Одними з найбільш поширених є показники економічного ефекту, тобто прибутку, які відображають ефективність діяльності за певний період. Важливим є формування його необхідному обсязі, що створює основу для фінансової стійкості підприємства у майбутньому.

Іншим важливим показником є собівартість продукції. Її зниження є чинником розвитку підприємства, що можливе за рахунок економії ресурсів, зниження витрат, планування, обліку і аналізу витрат за видами, нормування ресурсів, стимулювання ресурсозбереження, зменшення енергоємності, фондомісткості, матеріаломісткості, вдосконалення виробництва тощо.

Основними розрахунковими показниками економічної ефективності підприємства є показники (коефіцієнти) рентабельності. Їх визначають на основі співвідношення отриманого підприємством прибутку до витрат [21].

Узагальнено розглянуті показники представлені на рис. 1.5.

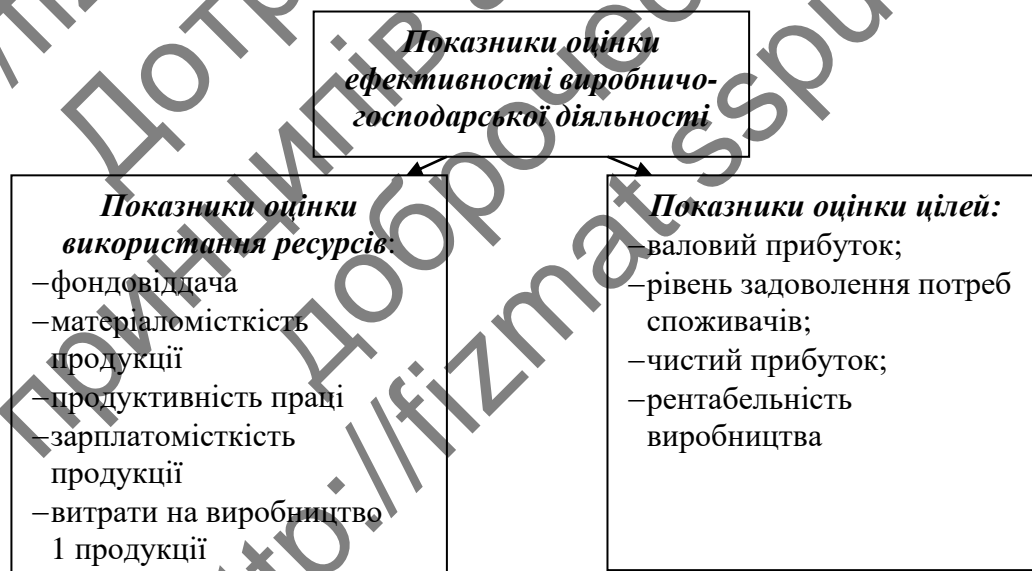

Рис. 1.5 Показники оцінки ефективності виробництва (узагальнено на основі [19; 32])

Отже, сучасні підходи дозволяють підвищувати ефективність виробництва за рахунок структурних змін, економія витрат, впровадження

новітніх технологій, удосконалення організаційно-виробничої системи діяльності, форм і методів управління, підвищення якості продукції.

Висновки до розділу I

Таким чином, за результатами проведеного дослідження теоретичних засад економічної діяльності вітчизняних підприємств можна зробити такі висновки

1. Досліджено категорійно-понятійний апарат за темою дослідження.
2. Відзначено, що покращення ефективності діяльності підприємств можливе за умов оптимізації управління витратами і ресурсами, проведення заходів по підвищенню результативності поточної виробничо-збутової діяльності підприємства.
3. Визначені та систематизовані основні показники підвищення ефективності діяльності підприємства.

Отримані результати можуть бути використані при удосконаленні теоретико-методичних підходів до оцінки ефективності діяльності підприємства.

РОЗДІЛ II

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

2.1 Інструментарій аналізу економічної діяльності на підприємствах

Основою проблемою оптимального функціонування вітчизняних підприємств у висококонкурентних ринкових умовах є забезпечення ефективності їх підприємницької діяльності. Необхідність оцінки та урахування ефективності виробничо-збутової діяльності підприємства зумовлюється потребами підвищення рівня його конкурентоспроможності, формування нових засад господарювання, поліпшення умов праці.

Оцінка ефективності виробничо-збутової діяльності підприємства являє собою інтегровану оцінку виробничих процесів, цілей розвитку підприємства, збутової та іншої діяльності. Вона охоплює низку факторів і показників, які впливають і визначають рівень організації виробничо-збутової діяльності підприємства. Управлінські рішення в цьому контексті мають на меті раціоналізацію трудових, технічних і технологічних умов виробництва, забезпечення його ефективного функціонування без непередбачуваних витрат, виявлення і використання резервів підвищення ефективності.

Оцінка ефективності займає важливе місце в управлінні діяльністю підприємства, оскільки є ефективним інструментом інформаційно-аналітичного забезпечення. Її результати є основою прийняття управлінських рішень стратегічного і тактичного змісту, пошуку можливих напрямів вдосконалення діяльності.

Для аналізу та обчислення показників ефективності використовують статистичну інформацію, яка складається з сукупності первинних даних, що містяться у балансі та документах фінансової звітності підприємства, а також у матеріалах оперативного обліку ресурсів і витрат. Ці дані ілюструють реальні виробничі процеси і відображають стан системи господарювання.

Зростання рівня конкуренції вимагає від підприємств впровадження нових підходів до роботи зі стейкхолдерами, постачання сировини, найму персоналу, виробництва, фінансових капітальних вкладень тощо, що окреслює вимоги до організації виробничої діяльності.

У сучасній економічній ситуації в Україні відбуваються глибокі зміни, які впливають і на теорію та практику управлінської діяльності. З'являються нові економічні концепції, прийоми, методи і моделі управління підприємством. Поширеними є такі концепції, що в різній мірі спрямовані на досягнення цілей, стимулювання підвищення ефективності діяльності:

- вартісно-орієнтована,
- контролінгу,
- управління проектами,
- управління бізнес-процесами,
- системи збалансованих показників.

Враховуючи те, що науковці виділяють різні види ефективності (економічна, соціальна тощо), їх аналітична оцінка ґрунтується на відповідних показниках за певний період часу. Завданням аналітиків є правильне визначення цих показників.

Науковці пропонують використовувати різні підходи до оцінок ефективності діяльності підприємства.

Так, у 1992 р. вчені Гарвардського університету Нортон Д. і Каплан Р. запропонували «Збалансовану систему показників» [23], згідно з якою данні збирають та аналізують за чотирма критеріями:

1. Клієнти.
2. Внутрішні бізнес-процеси.
3. Оновлення і навчання персоналу.
4. Фінансовий аспект.

В українських практиках набули поширення й інші підходи.

Ковальчук І.В. виділяє два підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства [33]:

- традиційний підхід - має в основі класичну модель Дюпона, яка передбачає оцінку рентабельність капіталу та ефективності діяльності підприємства в цілому (порівнюють результатні показники з витратами всіх видів ресурсів);
- багатофакторний підхід – ґрунтується на використанні агрегованих індексів ефективності.

Інші науковці виділяють три загальні підходи, які стосуються визначення результатів діяльності (що включені до розрахунків ефективності у чисельнику):

- За результат беруть валову вартість продукту.
- За результат беруть прибуток (який потім співставляють з капіталом або собівартістю виробництва, або з величиною активів підприємства, або з вартістю основних фондів тощо).
- За результат беруть суму прибутку і амортизації (цей підхід характерний для перехідних економік).

Взагалі, показники ефективності діяльності підприємства аналізують з застосуванням таких методичних підходів та видів аналізу:

- Порівняльний аналіз
- Горизонтальний аналіз балансу
- Вертикальний аналіз балансу
- Факторний аналіз
- Коефіцієнтний аналіз
- Метод експертних бальних оцінок
- Вартісні методи
- Фінансово-економічний методи
- Метод розрахунку темпових показників
- Метод розрахунку показників рентабельності
- Метод розрахунку показників ділової активності
- Метод оцінки грошових потоків

- Інтегральні методи.

Найбільш застосування на практиці набули такі методи кількісних оцінок як: фінансово-економічний і вартісні.

Якісний аналіз здійснюють з урахуванням специфіки підприємства за окремими аспектами діяльності:

- організаційним,
- соціальним,
- екологічним
- тощо.

У сучасних умовах господарювання обмежуватись тільки аналізом економічної діяльності не можна, адже конкуренція вимагає нових досягнень і у інших сферах дій.

У розрізі етапів управлінської діяльності щодо підвищення ефективності застосування означених методів представлено у табл. 2.1.

Таблиця 2.2

Методи аналізу показників ефективності діяльності підприємства

(складено автором)

Вид управлінських дій	Методи аналізу
Визначення мети	- аналіз, - синтез, - порівняння
Розробка системи показників	- спостереження, - узагальнення, - групування
Збір інформації	- статистичний, - порівняння, - групування
Аналіз показників	- системний аналіз, - порівняльний аналіз, - групування, - вертикальний аналіз, - горизонтальний аналіз
Оцінювання показників	- математичні методи, - експертних оцінок,

	- інтегральний метод
Оцінка результатів аналізу	- метод історичних аналогій, - екстраполяція, - синтез, - метод мозкового штурму, - моделювання

Отже, окремі методи є більш затребуваними, окремі – мало застосовуються, але в цілому можна зробити висновок, що найбільшого поширення набули методи, які не потребують значних математичних розрахунків, а також метод комплексних оцінок.

У науці відсутня однастайна думка щодо системи показників ефективності. Науковці по-різному визначають ефективність. Перші пропонують формувати систему показників ефективності, яку аналізує експерт. Другі пропонують враховувати обмежену множину факторів впливу і розраховувати комплексний показник ефективності. Треті пропонують спочатку визначати систему показників, які потім згортають до інтегральної оцінки ефективності.

При формуванні системи показників для оцінювання ефективності враховують вимоги, зокрема вона має:

- забезпечувати інформацією всі управлінські ланки;
- стимулювати розвиток підприємства;
- відтворювати витрати всіх видів ресурсів, наявних на підприємстві;
- виявляти резерви підвищення ефективності діяльності;
- мати критеріальну складову для кожного з показників оцінювання.

Всі показники ефективності діяльності підприємства можна поділити на:

- *узагальнюючі* (витрати на 1 продукції, рівень задоволення потреб ринку, прибуток на 1 загальних витрат, виробництво продукції на 1 витрат ресурсів, рентабельність виробництва),
- *часткові*, які (за видами діяльності) включають:

- 1) показники ефективності використання основних виробничих фондів (фондовіддача, фондомісткість, рентабельність основних виробничих фондів, фондоозброєність);
- 2) показники ефективності використання кадрового потенціалу (продуктивність праці, трудомісткість 1 продукції, вивільнення працівників, економія фонду оплати праці, коефіцієнт ефективності використання робочого часу, випуск продукції на 1 гривню фонду оплати праці);
- 3) показники ефективності використання матеріальних ресурсів (матеріаломісткість, матеріаловіддача, економія матеріальних витрат, коефіцієнт використання ресурсів (сировини, матеріалів, енергії, палива на 1 гривню чистої продукції), матеріаловіддача);
- 4) показники якості продукції (економічний ефект, частка інноваційної продукції у загальному обсязі виробництва тощо);
- 5) показники ефективності використання фінансових коштів (тривалість 1 обороту оборотних коштів, коефіцієнт оборотності обігових коштів, вивільнення обігових коштів, рентабельність інвестицій, питомі капіталовкладення, капіталовкладення на 1 введених потужностей, строк окупності інвестицій).

При розрахунку показників ефективності, як правило, використовують відносні оцінки, тобто порівнюють значення показників відносно інших значень показників. Окремі показники є обернено пов'язаними між собою (фондомісткість і фондовіддача).

Але існують і підходи з визначенням інтегральних оцінок. Взагалі інтегральні оцінки можна розрахувати як:

- сумарні (тобто визначають просту суму всіх показників у матриці, яку потім порівнюють з аналогічною сумою за інший період або з конкурентами),

- середньозважені (тобто визначають вагу кожного показника у матриці і потім визначають інтегральну оцінку як суму попередньо зважених показників),
- функціональні.

В останньому випадку використовують метод кореляційно-регресійного аналізу і за допомогою функції залежності часткового показника ефективності виробничої діяльності роблять висновки [18]:

$$I_i := a_0 + \sum a_i * x_i \quad (2.1)$$

де I_i – частковий показник, a_0 – вільний член, a_i – лінійний коефіцієнт, x_i – незалежні змінні.

Перелік показників, які характеризують ефективність діяльності підприємства може бути різним, але в комплексі вони мають ілюструвати позитивні зміни у [43]:

- оптимізації бізнес-процесів;
- інноваційній діяльності;
- інвестиційному проектуванні,
- поліпшенні якості продукції;
- оптимізації ціноутворення;
- удосконаленні системи дистрибуції;
- мінімізації витрат на сировину;
- розширенні ринків збуту.

Таким чином, за результатами проведеного дослідження відзначимо, що нові тенденції у технологіях збору і аналізу інформації відкривають нові економічні можливості для розвитку бізнесу, успіхів у конкурентній боротьбі, зменшення витрат тощо.

2.2 Теоретико-методичний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємства

У практичній діяльності українських підприємств існує проблема розробки таких методів і підходів до оцінки ефективності підприємства, які б базувалися на врахуванні особливостей функціонування вітчизняних підприємств, зарубіжному досвіді.

Саме збалансована система показників є оптимальною для комплексного оцінювання ефективності і управління діяльністю підприємства. Завданням для розробників є розробка такої системи показників-індикаторів економічної діагностики, яка здатна представляти всі аспекти діяльності суб'єкта.

До принципів оцінювання ефективності діяльності підприємства віднесемо такі загальновідомі й поширені у практиці підприємницької діяльності принципи:

- плановості,
- збалансованості,
- перманентності,
- транспарентності,
- самозабезпечення,
- ризикостійкості,
- підконтрольності,
- системності,
- варіативності,
- конкурентності,
- порівнюваності,
- відповідності.

У табл. 2.2 представлений підхід до аналізу основних показників фінансово-господарської діяльності підприємства, що базується на порівняльному методі.

Таблиця 2.2

Аналіз основних показників фінансово-господарської діяльності підприємства,
2022-2023 рр. (складено автором)

Показник	По знач ка	Значення показника, грн.		Абсолютне відхилення, грн.	Відносне відхилення, %
		2022 р.	2023 р.		
Оборотні активи	<i>O</i>	O_{2022}	O_{2023}	$O_{2023} - O_{2022}$	$(O_{2023} - O_{2022}) / O_{2022} * 100\%$
Необоротні активи	<i>H</i>	H_{2022}	H_{2023}	$H_{2023} - H_{2022}$	$(H_{2023} - H_{2022}) / H_{2022} * 100\%$
Власний капітал	<i>K</i>	K_{2022}	K_{2023}	$K_{2023} - O_{2022}$	$(K_{2023} - K_{2022}) / K_{2022} * 100\%$
Поточні зобов'язання	<i>ПЗ</i>	$ПЗ_{2022}$	$ПЗ_{2023}$	$ПЗ_{2023} - ПЗ_{2022}$	$(ПЗ_{2023} - ПЗ_{2022}) / ПЗ_{2022} * 100\%$
Чистий прибуток	<i>П</i>	$П_{2022}$	$П_{2023}$	$П_{2023} - П_{2022}$	$(П_{2023} - П_{2022}) / П_{2022} * 100\%$
Виручка від реалізації продукції	<i>B</i>	B_{2022}	B_{2023}	$B_{2023} - B_{2022}$	$(B_{2023} - B_{2022}) / B_{2022} * 100\%$
Собівартість реалізованої продукції	<i>C</i>	C_{2022}	C_{2023}	$C_{2023} - C_{2022}$	$(C_{2023} - C_{2022}) / C_{2022} * 100\%$
Валовий дохід	<i>D</i>	D_{2022}	D_{2023}	$D_{2023} - D_{2022}$	$(D_{2023} - D_{2022}) / D_{2022} * 100\%$
Адміністративні витрати	<i>A</i>	A_{2022}	A_{2023}	$A_{2023} - A_{2022}$	$(A_{2023} - A_{2022}) / A_{2022} * 100\%$
Витрати на збут	<i>З</i>	$З_{2022}$	$З_{2023}$	$З_{2023} - З_{2022}$	$(З_{2023} - З_{2022}) / З_{2022} * 100\%$

Зазначені у табл. 2.2 показники є загальновідомими, широко використовуються у практичній діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання і їх збір не становить проблем для співробітників підприємств.

Таким чином, за результатами дослідження відзначимо, що сформований перелік основних показників фінансово-господарської діяльності підприємства може бути використаний при їх аналізі та підвищенні ефективності.

Розглянемо показники, які є найпоширенішими у аналізах ефективності. Формули для розрахунків основних показників ефективності діяльності підприємства представлені у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Сутність показників ефективності діяльності підприємства
(складено автором)

Показники	Одиниці вимірювання	Формула	Норматив
<i>Ефективність використання основних засобів</i>			
Фондомісткість	грн.	$\Phi_k / B_{\text{п}}$	збільшення
Фондовіддача	грн.	$B_{\text{п}} / \Phi_k$	зменшення
Рентабельність основних засобів	%	$\Pi_6 / \Phi_k * 100\%$	збільшення
<i>Ефективність використання оборотних коштів</i>			
Коефіцієнт завантаженості	ум. од.	$O_k / B_{\text{п}}$	збільшення
Коефіцієнт оборотності	ум. од.	$B_{\text{п}} / O_k$	зменшення
Тривалість обороту оборотних коштів	дні	кількість	зменшення
Рентабельність оборотних коштів	%	$\Pi / O_k * 100\%$	збільшення
<i>Ефективність використання трудових ресурсів</i>			
Фондоозброєність	ум. од.	$\Phi_k / \text{Ч}$	збільшення
Продуктивність праці	ум. од.	$B_{\text{п}} / \text{Ж}_{\text{п}}$	збільшення
Зарплатомісткість продукції	ум. од.	$\Phi_z / B_{\text{п}}$	збільшення
Трудомісткість продукції	ум. од.	$\text{Ж}_{\text{п}} / B_{\text{п}}$	зменшення
<i>Ефективність діяльності підприємства в цілому</i>			
Рентабельність продукції	%	$\Pi / C * 100\%$	збільшення
Норма прибутковості	ум. од.		
Коефіцієнт ефективності ресурсів	ум. од.	$\text{Ч}_{\text{п}} / \text{Ч}_{\text{в}}$	збільшення
<i>Рентабельність фінансово-господарської діяльності</i>			
Рентабельність власного капіталу	%	$\Pi_{\text{ч}} / K_{\text{в}} * 100\%$	збільшення
Рентабельність активів	%	$\Pi / C_{\text{А}} * 100\%$	збільшення

Рентабельність продаж	%	$\Pi_{ч} / P_{\Pi} * 100\%$	збільшення
Валова рентабельність діяльності	%	$\Pi / C * 100\%$	збільшення
<i>Фінансова стійкість підприємства</i>			
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	ум. од.	$V_{ок} / O_A$	збільшення
Коефіцієнт платоспроможності	ум. од.	Φ_B / Π_H	> 1
Коефіцієнт маневреності	ум. од.	$\Gamma / V_{ок}$	> 0,5
Коефіцієнт фінансування	ум. од.	$(K_B + D) / K_B$	< 1 (зменшення)
Коефіцієнт ліквідності	ум. од.	O_A / Π_H	збільшення

Примітка:

Φ_k – балансова вартість основних виробничих засобів;

$V_{п}$ – вартість виробленої продукції;

Φ_3 – залишкова вартість основних виробничих засобів;

\mathcal{C} – середньооблікова чисельність працівників;

Π_3 – загальний прибуток підприємства;

Π_0 – виробнича потужність обладнання;

O_k – середні залишки оборотних коштів;

$\mathcal{J}_{п}$ – жива праця;

Φ_3 – фонд зарплати;

$\mathcal{C}_{п}$ – чиста продукція;

\mathcal{C}_B – чисті витрати;

\mathcal{C}_A – середньорічна вартість активів;

$\Pi_{ч}$ – чистий прибуток;

K_B – власний капітал;

P_{Π} – обсяг реалізованої продукції;

V_{B3} – витрати на виробництво;

V_0 – власні оборотні кошти;

O_A – оборотні активи;

Φ_B – короткострокові фінансові вкладення;

Π_H – невідкладні фінансові зобов'язання;

Γ – грошові кошти;

D – довгострокові кредити.

Комплексний аналіз ефективності діяльності підприємства охоплює:

- моніторинг діяльності і збір значень, які її характеризують, у динаміці;

- оцінку показників;

- аналітичну роботу з конкретизації висновків та рекомендацій щодо

подальшого розвитку підприємства.

Отже, узагальнимо складові теоретико-методичного підходу до оцінювання ефективності діяльності підприємства:

1. Визначення цілей проведення оцінювання.
2. Підбір системи показників та критеріїв їх оцінювання.
3. Збір і обробка інформації.
4. Аналіз результатів та формулювання висновків.
5. Пошук оптимальних рекомендацій та напрямків підвищення ефективності діяльності підприємства.

Використання даного теоретико-методичного підходу до оцінки ефективності діяльності підприємства, який ґрунтується на визначенні впливу часткових показників, сприятиме підвищенню результативності діяльності в окремих ланках. Це можуть бути, наприклад: підвищення продуктивності праці, зменшення витрат виробництва, покращення якості продукції тощо. В кінцевому підсумку все це забезпечить збільшення ефективності виробничо-збутової діяльності підприємства в цілому.

Таким чином, за результатами дослідження відзначимо, що:

- сформований перелік основних показників фінансово-господарської діяльності підприємства може бути використаний при їх аналізі та підвищенні ефективності,
- запропонована система показників оцінювання ефективності діяльності підприємства, яка дозволяє здійснювати комплексний аналіз.

Результати дослідження можуть бути використані у практичній діяльності вітчизняних суб'єктів підприємництва.

Висновки до розділу II

Таким чином, за результатами проведеного дослідження методичних основ економічної діяльності вітчизняних підприємств можна зробити такі висновки:

1. Проаналізовано методичні підходи та види кількісного і якісного аналізу показників ефективності діяльності підприємства.
2. Відзначено поширені методи аналізу показників ефективності діяльності підприємства відповідно до видів управлінських дій.
3. Визначено показники оцінки ефективності діяльності підприємства.
4. Визначено підходи до розрахунку показників ефективності діяльності підприємства.
5. Запропоновано теоретико-методичний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємства, який ґрунтується на визначенні впливу часткових показників, сприятиме підвищенню результативності діяльності в окремих ланках.

Отримані результати дослідження можуть бути використані при обґрунтуванні напрямів підвищення ефективності діяльності підприємства.

РОЗДІЛ III

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФОП ТРУШИН ОЛЕКСАНДР ВІКТОРОВИЧ

3.1 Аналіз і оцінка ефективності діяльності ФОП Трушин Олександр Вікторович

ФОП Трушин Олександр Вікторович є суб'єктом мікропідприємництва, працює на ринку з 2016 р. і здійснює відповідно КВЕД України 45.20 «Технічне обслуговування та ремонт автотранспортних засобів».

Група та ставка платника податку – 3.

Ставка у відсотках до доходу – 5%.

Згідно КВЕД ДК 009:2010 (КВЕД-2005) до переліку видів його діяльності також віднесені:

96.01 – Прання та хімічне чищення текстильних і хутряних виробів,

45.32 – Роздрібна торгівля деталями та приладдям для автотранспортних засобів.

ФОП Трушин Олександр Вікторович є активним учасником закупівель через платформу «Prozorro», зокрема, за період з 2019 р по 2023 р ним підписано 13 договорів на загальну суму 38 790.00 грн. Ще один договір на суму 900 грн. перебуває на розгляді.

У календарному розрізі найбільша кількість виконаних угод припадає на 2021 р. (рис.3.1).

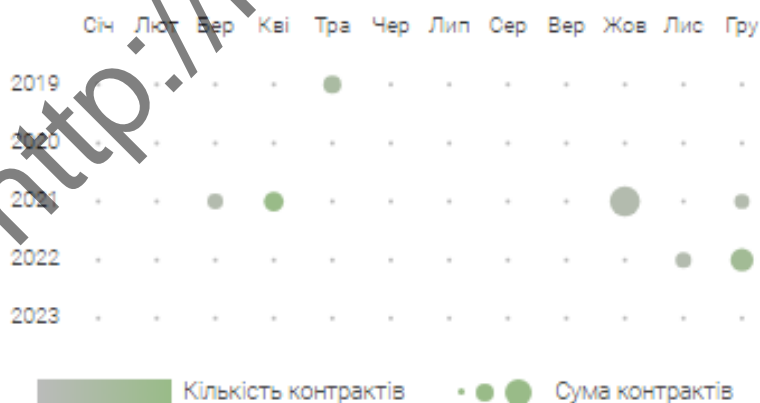

Рис. 3.1 Календар контрактів ФОП Трушин Олександр Вікторович

Інформація про виконані договори ФОП Трушин Олександр Вікторович подана у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Виконані договори ФОП Трушин Олександр Вікторович

Регіон	Статус	Процедура	📄	👤	👥	🔍	📅	🔄	Очікувана вартість	Вартість договорів	Еконо...	Ризик	Покупець
Вумська обл.	Завершена	Звіт про договір	0	1	0	0	1	0	990 UAH	990 UAH	-	-	КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД СУМ...
Вумська обл.	Завершена	Звіт про договір	0	1	0	0	1	0	2 750 UAH	2 750 UAH	-	-	КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД СУМ...
Вумська обл.	Завершена	Звіт про договір	0	1	0	0	1	0	4 865 UAH	4 865 UAH	-	-	КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД СУМ...
Вумська обл.	Завершена	Звіт про договір	0	1	0	0	1	0	2 195 UAH	2 195 UAH	-	18%	КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД СУМ...
Думська обл.	Завершена	Звіт про договір	0	1	0	0	1	0	1 350 UAH	1 350 UAH	-	9%	КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД СУМ...
Думська обл.	Завершена	Звіт про договір	0	1	0	0	1	0	15 000 UAH	15 000 UAH	-	9%	КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД СУМ...
Хмельницька обл.	Завершена	Звіт про договір	0	1	0	0	1	0	1 150 UAH	1 150 UAH	-	9%	Державний ліцей-інтернат з по...
Хмельницька обл.	Завершена	Звіт про договір	0	1	0	0	1	0	1 740 UAH	1 740 UAH	-	0%	Державний ліцей-інтернат з по...
Хмельницька обл.	Завершена	Звіт про договір	0	1	0	0	1	1	1 890 UAH	1 890 UAH	-	9%	Державний ліцей-інтернат з по...
Хмельницька обл.	Завершена	Звіт про договір	0	1	0	0	1	1	1 890 UAH	1 890 UAH	-	0%	Державний ліцей-інтернат з по...
Хмельницька обл.	Завершена	Звіт про договір	0	1	0	0	1	0	2 000 UAH	2 000 UAH	-	9%	Державний ліцей-інтернат з по...
Д	Завершена	Звіт про договір	0	1	0	0	1	0	2 130 UAH	2 130 UAH	-	13%	Головне управління Національ...
З	Завершена	Звіт про договір	0	1	0	0	1	0	1 840 UAH	1 840 UAH	-	13%	Головне управління Національ...

Аналіз ризиків, які притаманні укладеним договорам свідчить, що 40% договорів були безризиковими, а 60% договорів мали мінімальні ризики (від 9% до 18%). Це в цілому свідчить про стабільність роботи і відношення до ризику.

Аналіз видів наданих послуг, виконаних робіт за укладеними угодами свідчить, що переважну їх більшість складають послуги ремонту та технічного обслуговування автотранспортних засобів (рис.3.2).

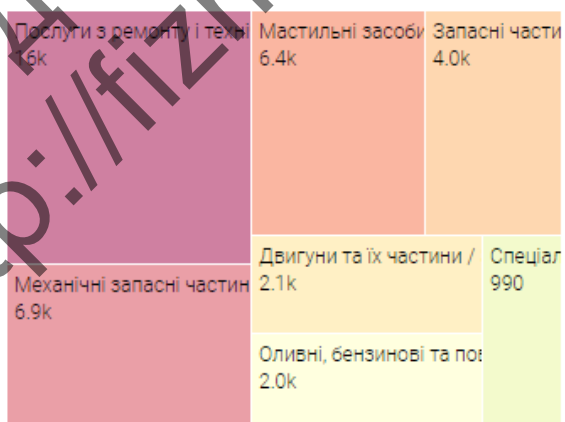

Рис. 3.2 Структура видів послуг, робіт ФОП Трушин Олександр Вікторович

Географія діяльності ФОП Трушин Олександр Вікторович не широка (рис.3.3).

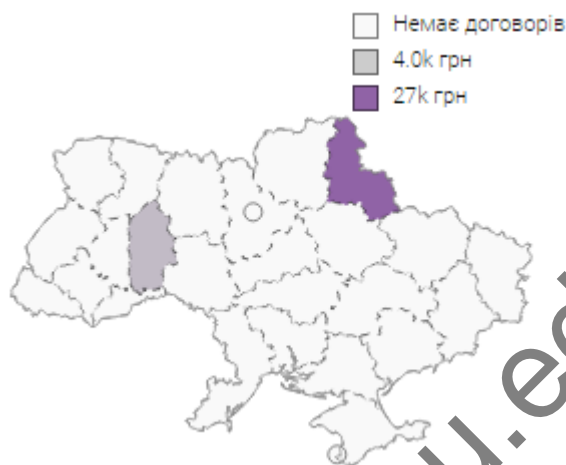

Рис. 3.3 Географія діяльності ФОП Трушин Олександр Вікторович

Найбільші за обсягами надаваних послуг контракти ФОП Трушин Олександр Вікторович представлені у табл.3.2.

Таблиця 3.2

Контракти ФОП Трушин Олександр Вікторович (фрагмент)

Назва	Сума, грн.
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ "СУМСЬКИЙ ФАХОВИЙ МЕДИЧНИЙ КОЛЕДЖ"	28 050
Державний ліцей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою "Кадетський корпус" імені І.Г.Харитоненка Державної прикордонної служби України	7 670
Головне управління Національної поліції в Сумській області	3 970

Проаналізуємо діяльність суб'єкта підприємництва ФОП Трушин Олександр Вікторович за узагальненою нами у розділі II цієї роботи методикою оцінювання підвищення ефективності діяльності (табл. 3.3).

За результатами проведеного аналізу можна зробити такі висновки:

- в цілому, підприємство функціонує стабільно,
- основні показники зростають, що є позитивним результатом,
- коефіцієнт фінансування свідчить, що 75% активів фінансуються за рахунок власного капіталу, отже, ризик банкрутства мінімальний;

- знижуються такі показники як: фондомісткість (бажане її зменшення), коефіцієнт оборотності, тривалість обороту оборотних коштів (бажане її зменшення), коефіцієнт фінансування.

Таблиця 3.3

Зведена таблиця показників ефективності діяльності аналізованого підприємства, 2022-2023 рр. (складено автором)

Показники	2022 р.	2023 р.	Тенденція
<i>Ефективність використання основних засобів</i>			
Фондомісткість	0,81	0,8	-
Фондовіддача	2,1	2,2	+
Рентабельність основних засобів	0,37	0,38	+
<i>Ефективність використання оборотних коштів</i>			
Коефіцієнт завантаженості	0,7	0,7	0
Коефіцієнт оборотності	2,2	2,1	-
Тривалість обороту оборотних коштів	30	29	-
Рентабельність оборотних коштів	0,76	0,77	+
<i>Ефективність використання трудових ресурсів</i>			
Фондоозбросність	100	100	0
Продуктивність праці	2,5	2,5	0
Зарплатомісткість продукції	0,25	0,25	0
Трудомісткість продукції	2,92	2,92	0
<i>Ефективність діяльності підприємства в цілому</i>			
Рентабельність продукції	0,35	0,36	+
Норма прибутковості	0,25	0,25	0
Коефіцієнт ефективності ресурсів	0,4	0,4	0
<i>Рентабельність фінансово-господарської діяльності</i>			
Рентабельність власного капіталу	0,28	0,29	+
Рентабельність активів	0,28	0,3	+
Рентабельність продаж	0,1	0,1	0
Рентабельність продукції	0,25	0,25	0
Валова рентабельність діяльності	0,3	0,3	0
<i>Фінансова стійкість підприємства</i>			
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,8	0,9	+
Коефіцієнт платоспроможності	0,95	0,95	0
Коефіцієнт маневреності	0,2	0,3	+
Коефіцієнт фінансування	0,7	0,75	+
Коефіцієнт ліквідності	0,65	0,65	0

Тобто, можна констатувати загальне покращення діяльності підприємства і підвищення ефективності його діяльності.

Даний підхід дозволяє аналізувати часткові показники, поліпшення яких сприятиме підвищенню результативності діяльності підприємства в окремих ланках. Він є простим у використанні і може бути використаний в практичній діяльності аналогічних підприємств.

3.2 Обґрунтування напрямів підвищення ефективності діяльності ФОП Трушин Олександр Вікторович

Ефективність будь-якої діяльності залежить від ефективності управління нею. Управління ефективністю діяльності підприємства має охоплювати всі аспекти його виробничо-господарської системи, а правильно вибудована система управління виведе підприємство на вищі конкурентні позиції на ринку. Рівень ефективності діяльності підприємства залежить від багатьох чинників. Тому для управління ефективністю важливими є всі складові цього процесу.

Науковці виділяють такі загальні напрямки підвищення ефективності:

1. Підвищення ефективності виробництва підприємства в контексті використання ним ресурсів.
2. Підвищення ефективності підприємства як потенційного об'єкта інвестування (як правило, фінансових показників ефективності,).
3. Підвищення ефективності підприємства на макрорівні з боку держави або регіону.

Ці напрями залежать від кінцевих бенефіціарів оцінки ефективності. Зосередимось на формулюванні напрямів підвищення ефективності діяльності підприємств, як самостійних суб'єктів господарювання.

За результатами загального моніторингу, аналізу факторів, що впливають на виробничо-збутову діяльність підприємства, та оцінки системи показників, яка характеризує ефективність його діяльності, формують рекомендації щодо удосконалення системи управління підприємством. Отже, пропонуємо такий алгоритм обґрунтування напрямів підвищення ефективності діяльності підприємства:

I етап: «Моніторинг діяльності і збір даних».

II етап: «Оцінка показників ефективності».

III етап: «Конкретизація висновків та рекомендацій щодо напрямів підвищення ефективності діяльності підприємства».

Етап моніторингу і контролю діяльності включає різні види контролю (табл.3.1):

- річних планів,
- прибутковості,
- ефективності,
- стратегічний контроль.

Оцінка ефективності можна провести за запропонованим у II розділі цієї дипломної роботи теоретико-методичним підходом.

Напрями підвищення ефективності діяльності підприємства формують за трьома видами:

- 1) місцем реалізації в системі управління діяльністю;
- 2) видами витрат і ресурсів, тобто джерелами підвищення ефективності;
- 3) напрямами розвитку діяльності.

Можливі напрямки підвищення ефективності виробництва за рахунок реалізації внутрішніх і зовнішніх чинників не однакові за ступенем дії, можливостями контролю. Тому у практиці господарювання важливим є визначення масштабів дії, форм контролю і використання ефективних методів управління на різних рівнях. Розглянемо докладно зазначені шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства.

Таблиця 3.3

Види контролю

№ п/п	Вид контролю	Головна відповідальність	Мета контролю	Зміст
1	Контроль річних планів	Керівництво вищого і середнього рівнів	Перевірити, чи були досягнуті заплановані результати	Аналіз об'єму продажів. Аналіз ринкової частки. Аналіз відношення об'єму продажів до витрат. Фінансовий аналіз. Аналіз думок споживачів та інших учасників ринкової діяльності
2	Контроль прибутковості	Контролер маркетингової діяльності	Перевірити, де компанія одержує і втрачає гроші	Визначення прибутковості по продуктах, територіях, споживачах, торгових каналах тощо.
3	Контроль ефективності	Керівники лінійних і штабних служб. Контролер маркетингової діяльності	Оцінити і підвищити ефективність маркетингової діяльності	Аналіз ефективності роботи збувальників, реклами, стимулювання торгівлі, розподілу
4	Стратегічний контроль	Вище керівництво, аудиторі маркетингу	Перевірити, чи використовує компанія найкращим чином свої можливості по відношенню до ринків, продуктів і каналів збуту	Аналіз ефективності маркетингової діяльності, аудиторський контроль маркетингової діяльності

1. Ресурсний напрям підвищення ефективності діяльності підприємства – відображає частину аналізу щодо використання матеріальної бази виробництва та людського потенціалу. У динаміці аналізують: структуру собівартості продукції, рівень завантаження обладнання, частку амортизації, матеріальні витрати, витрати на оплату праці, оборотні фонди. Порівнюють власні показники з показниками конкурентів. Приділяють увагу кожному з показників. Зокрема, для оптимізації використання оборотних фондів аналізують такі чинники:

- удосконалення системи матеріально-технічного забезпечення;
- зменшення обсягів незавершеного виробництва;
- оптимізацію виробничих запасів;
- зменшення дебіторської заборгованості;

- активізацію реалізації готової продукції.

Для раціоналізації використання матеріальних ресурсів аналізують такі чинники:

- причини втрат;
- використання вторинних ресурсів;
- причини нераціонального використання ресурсів;
- перегляд норм витрат матеріалів;
- систему заохочення за економії ресурсів (сировини, матеріалів, енергії);
- використання сучасних матеріалів;
- впровадження високих технологій.

Для підвищення ефективності використання кадрового потенціалу аналізують такі чинники:

- втрати робочого часу;
- плінність кадрів;
- рівень використання засобів автоматизації та комп'ютерної техніки;
- стимулювання працівників;
- оптимізація кваліфікаційної структури працівників.

2. Організаційний напрям напрям підвищення ефективності діяльності підприємства – відображає частину аналізу щодо пошуку можливостей підвищення ефективності управлінських бізнес-процесів підприємства. Для оптимізації цього виду діяльності аналізують можливі резерви, ефективність організації виробничого процесу, окремих робочих місць, можливості впровадження більш ефективних типів виробництва (масового, кастомізованого тощо).

3. Технологічний напрям підвищення ефективності діяльності підприємства – відображає частину аналізу щодо удосконалення технічної бази, удосконалення корпоративної культури.

Напрями підвищення ефективності діяльності підприємств науковці зводять до таких (рис.3.1):

- 1) розвиток і удосконалення виробничо-збутової діяльності;

- 2) управління ресурсами і витратами;
- 3) удосконалення системи управління підприємством.

Рис.3.1. Напрями підвищення ефективності діяльності підприємств

У ФОП Трушин Олександр Вікторович розглядаються різні шляхи підвищення ефективності діяльності, зокрема, пропонується розширити пропозиції на платформі «Prozorro», що дозволить збільшити загальний дохід від діяльності.

Особливу увагу буде приділено оновленню технічного забезпечення діяльності, що дозволить зменшувати виробничі витрати на надання послуг, закупівлі якісних матеріалів, економічній стабільності ФОП.

За результатами проведеного дослідження отримано такі висновки і пропозиції:

1. Запропоновано алгоритм обґрунтування напрямів підвищення ефективності діяльності підприємства.
2. Конкретизовано види контролю для забезпечення якісного моніторингу діяльності.

Окреслені напрями підвищення ефективності діяльності підприємства можуть бути впроваджені у діяльність інших суб'єктів господарювання, які займаються підприємницькою діяльністю на регіональних ринках.

Висновки до розділу III

Таким чином, за результатами проведеного дослідження практичних аспектів підвищення ефективності діяльності підприємств можна сформулювати такі висновки:

1. Проведено аналіз діяльності ФОП Трушин Олександр Вікторович.
2. Розраховано і проаналізовано основні показники ефективності господарської діяльності ФОП Трушин Олександр Вікторович.
3. Відзначено, що зростання ефективності господарської діяльності підприємства є комплексним завданням, яке включає системну діяльність за усіма напрямками.
4. Запропоновано алгоритм обґрунтування напрямів підвищення ефективності діяльності підприємства.
5. Конкретизовано види контролю для вітчизняних підприємців.

6. Конкретизовано напрями підвищення ефективності діяльності підприємства, які систематизовано за групами: економічні, організаційні, технологічні.

Результати даного дослідження можуть бути впроваджені у діяльність аналогічних вітчизняних суб'єктів підприємництва.

<http://fizmat.ssru.edu.ua>
Дотримуйтесь
принципів академічної
добросовісності
<http://fizmat.ssru.edu.ua>

ВИСНОВКИ

Таким чином, за результатами проведеного дослідження напрямів підвищення ефективності діяльності підприємств можна сформулювати такі висновки:

1. За результатами аналізу сутності поняття ефективності діяльності підприємства конкретизоване його визначення, під яким запропоновано розуміти комплексну економічну категорію, яка кількісно визначається як відношення чистого результату діяльності до витрат, які забезпечили отримання цього результату. Встановлені відмінності «ефективності діяльності» від інших понять, зокрема, «результативності діяльності».

2. Відзначено, що покращення діяльності підприємств можливе за умов оптимізації управління витратами і ресурсами, проведення заходів по підвищенню результативності поточної виробничо-збутової діяльності підприємства.

3. Проведений аналіз факторів впливу на ефективність виробничо-збутової діяльності дозволяв згуртувати їх за ознаками та узагальнити в межах класифікації. Всі чинники систематизовано за ознаками: «За видами виробничо-збутової діяльності», «За місцем виникнення», «За групами».

4. Розглянутий взаємозв'язок елементів процесу управління ефективністю діяльністю на підприємстві. Розкрито сутність функцій управління ефективністю діяльністю на підприємстві.

5. Проаналізовано методичні підходи та види кількісного і якісного аналізу показників ефективності діяльності підприємства. Відзначено поширені методи аналізу показників ефективності діяльності підприємства відповідно до видів управлінських дій.

6. Визначені та систематизовані основні показники підвищення ефективності діяльності підприємства. Визначено підходи до розрахунку показників ефективності діяльності підприємства.

7. Запропоновано теоретико-методичний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємства, який ґрунтується на визначенні впливу часткових показників, сприятиме підвищенню результативності діяльності в окремих ланках. Відзначено, що важливою при визначенні напрямів підвищення ефективності діяльності підприємств є правильність збору первинних даних для аналізу та коректність методики розрахунків. Від цього залежить достовірність висновків про реальний стан системи господарювання та її окремих виробничих процесів.

8. Аналіз особливостей показників та підходів до оцінки ефективності економічної діяльності підприємства надав можливість сформулювати пропозиції щодо удосконалення теоретико-методичного підходу до такої оцінки.

9. Відзначено, що для забезпечення реалізації цілей підприємства має бути встановлений жорсткий моніторинг і контроль за показниками ефективності його виробничо-збутової діяльності в розрізі:

- матеріальних ресурсів,
- трудових ресурсів
- основних виробничих фондів.

10. Обґрунтовано вплив ефективності економічної діяльності підприємства на формування його виробничого потенціалу та забезпечення конкурентних позицій на ринку.

11. Проведено аналіз діяльності ФОП Трушин Олександр Вікторович. Розраховано і проаналізовано основні показники ефективності господарської діяльності ФОП Трушин Олександр Вікторович. Відзначено, що зростання ефективності господарської діяльності підприємства є комплексним завданням, яке включає системну діяльність за усіма напрямками.

12. Запропоновано алгоритм обґрунтування напрямів підвищення ефективності діяльності підприємства. Конкретизовано види контролю для вітчизняних підприємців. Конкретизовано напрями підвищення ефективності

діяльності підприємства, які систематизовано за групами: економічні, організаційні, технологічні.

Розроблені у роботі рекомендації щодо розробки напрямів підвищення ефективності діяльності підприємств у сучасних умовах господарювання можуть бути впроваджені у діяльність інших суб'єктів господарювання, які займаються підприємницькою діяльністю на регіональних ринках.

<http://fizmat.sspu.edu.ua>
Дотримуйтесь
принципів академічної
добросовісності
<http://fizmat.sspu.edu.ua>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апопій В.В. Комерційна діяльність: підруч.; 2-ге вид., перероб. та доп. / В.В. Апопій, С.Г. Бабенко, Я.А. Гончарук та ін. К.: Знання, 2008. 632 с.
2. Бандурака О.М., Коробов Н. Л., Орлов П. І., Петрова К. Л. Фінансова діяльність підприємств: Підручник. К.: Либідь, 1998.
3. Башнянин Г., Яремко І., Куцик П. Результати фінансово-економічної діяльності природних монополій: проблеми економічної оцінки та державного регулювання. Л. : Вид-во Львів. комерц. академії, 2010. 190 с.
4. Білик М.Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємства: Навч. посіб. К: КНЕУ, 2000. 325 с.
5. Варавка В. В. Облік, контроль і аналіз руху грошових коштів підприємства: методика і організація [Текст]: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. К., 2009. 224
6. Говорушко Т.А. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу : монографія / Т.А. Говорушко, Н.І. Климаш. К. : Логос, 2013. 204 с.
7. Гречко А. В., Гречухін А. С. Оцінка ефективності виробничої діяльності підприємства. Ефективна економіка. 2016. №1. URL : http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2016/44.pdf.
8. Давидов О.І. Моделі доданої вартості підприємств: економічний зміст та особливості побудови. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. Вип. 28. С. 167-172.
9. Державна служба статистики України. Сайт. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/>
10. Економіка підприємства (Том II). За ред. проф. С. Ф. Покропивного, Київ: "Видавництво "Хвиля-Прес"", 1995.
11. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера. Під ред. Р. Дяківа. К.: Міжнародна економічна фундація, 2000. 704 с.

12. Завадський Й. С., Осовська Т.В., Юшкевич О.О. Економічний словник. К.: Кондор, 2006. 356.
13. Іванілов О. С. Економіка підприємства: підруч. К.: Центр учбової літератури, 2012. 728 с.
14. Іонін Є.Є, Овчинникова М.М. Фінансова аналітика сучасного бізнесу: монографія. Донецьк. 304 с.
15. Кармазін В. А., Савицька О. М. Економічний аналіз: Практикум: навч. посіб. К. : Знання, 2007. 255 с.
16. Карян Уолш Ключевые показатели менеджмента: полное руководство по работе с критическими числами, управляющими вашим бизнесом. 4-е изд. К: Companion Group, 2006. 400 с.
17. Кобилецький В. Р. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами. Онлайн-журнал «Financial Analysis online» URL: <https://analizua.com/slovnik-ekonomichnikh-terminiv/301-koefitsient-zabezpechenosti-vlasnimi-oborotnimi-zasobami-zabezpechennya-oborotnikh-aktiviv-vlasnimi-koshtami>
18. Ковальчук І.В. Економіка підприємства : навч. посіб. К. : Знання, 2008. 680 с.
19. Керанчук Т. Л., Басюк Т.П. Управління інвестиційними проектами підприємства на основі ціннісно-орієнтованих підходів. Актуал. проблеми економіки. 2016. № 9. С. 137-143.
20. Концептуальні основи фінансової звітності URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/>
21. Круш П.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник/ П. В. Круш, В. І. Подвігіна, Б. М. Сердюк та ін.. К.: Ельга-Н: КНТ, 2007. 777 с.
22. Кулішов В.В. Мікроекономіка: основи теорії і практикум : [навч. посіб.]. Л. : Магнолія 2006, 2007. 332 с.
23. Куценко А. В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємств споживчої кооперації України: монографія / А. В. Куценко. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. 205 с.

- 24.Лаврова Ю.В. Економіка підприємства та маркетинг. Конспект лекцій, Харків, 2012. URL : <https://buklib.net/books/37178/>
- 25.Лазарева Н. О. Про розуміння управління ефективністю діяльності підприємства. URL : [http://www.evd-journal.org/download/2015/2\(40\)/pdf/14-Lazareva.pdf](http://www.evd-journal.org/download/2015/2(40)/pdf/14-Lazareva.pdf)
- 26.Левченко Ю. Г., Шекмар Н. А. Методичні підходи до визначення ефективності господарської діяльності підприємства. Науковий вісник ужгородського університету. Серія «Економіка». Випуск 32. Ужгород 2011. С. 130-136. URL : <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2022/1/APPROACHES%20TO%20THE%20DEFINITION.pdf>.
- 10.
- 27.Методичні рекомендації щодо організації процесу формування управлінської звітності в банках України: Постанова Правління НБУ від 06.09.2007 № 324.
- 28.Мед В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посіб. К.: Вища шк., 2003. 278 с.
- 29.Небава М.І. Економіка та організація виробничої діяльності підприємства : [навч. посіб.] / М.І. Небава, О.О. Адлер, О.І. Лесько. Вінниця : ВНТУ, 2011. Ч. 2. 130 с.
- 30.Ніколаєнко В. П. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства // Актуальні проблеми економіки. 2016. №6. С. 180–191.
- 31.Онокало В.Г. Теоретичні аспекти ефективності діяльності підприємства та підходи до її оцінки. ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО. МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ. 2017. Вип. 13. С.641-644. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/108.pdf
- 32.Осовська Г. В. Основи менеджменту URL : <https://library.if.ua/book/3/458.html>.
- 33.Підприємницьке право: Навч. посібн. / Ніколаєва Л. В., Старцев О. В., Пальчук П. М., Іванченко Л. М. Київ: Істина, 2001.

- 34.Пилипенко С.М. Теоретичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства. Електронне наукове видання «Глобальні та національні проблеми економіки» Миколаївського нац. університету імені В. О. Сухомлинського. Вип. №10. 2016. С. 452-456.
- 35.Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: Підручник. 3-тє вид., перероб. та доп. К.: КНЕУ, 2001. 460 с., іл.URL : <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/73/77/>
- 36.Покропивний С. Ф., Колот В. М. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність. 352 с.
- 37.Покропивний С. Ф., Соболев С. М., Швиданенко Г. О. Бізнес-план: технологія розробки та обґрунтування. 324 с.
- 38.Покропивний С. Ф., Швиданенко Г. О., Федонін О. С. та ін. Економіка підприємства: Збірник практичних задач і конкретних ситуацій. 328 с.
- 39.Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України № 996- XIV від 16.07.1999 р.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
- 40.Примак Т.О. Економіка підприємства: Навч. посіб. К.: Вікар, 2002. 176 с.
- 41.Радченко О.А. Фактори впливу на стратегічний розвиток підприємств-виробників споживчих товарів. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011.С. 156-159.
- 42.Савицька Г.В. Аналіз господарської діяльності підприємства: 2–е вид.: перероб. і доп. К. 1997. 372 с.
- 43.Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. 3-тє вид., випр. і доп. К.: Знання, 2013. 668 с.
- 44.Савицька Г.В., Салабай В. О. ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ: ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЇ, МЕТОДОЛОГІЇ ТА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ АНАЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/57.pdf

45. Системи управління якістю. ДСТУ ISO 9000:2015. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016 45 с. (Національні стандарти України).
46. Спільник І. Аналіз економічної доданої вартості підприємства. Економічний аналіз. 2013. Т. 12(4). С. 70-74.
47. Стадніченко В. В. Аналіз методів оцінювання господарської діяльності партнерів зі збуту. URL : <http://www.ela.kpi.ua/bitstream/123456789/8254/3/306-317.pdf>
48. Фарафонова Н.В. Сутність і складові ефективності господарської діяльності підприємств АПК. Актуальні проблеми економіки. 2011. №10. С. 176-185.
49. ФОП Трушин Олександр Вікторович. URL : <https://vkursi.pro/fop/trushyn-oleksandr-viktorovych-4b8fc509-6336-4243-8ed2-f5e79b097b1e>
50. Фролова Т. О. Фінансовий аналіз: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення і практичних завдань. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. 253 с.
51. Хоменко Т.Ю., Погребняк А.Ю. НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/47233744.pdf>
52. Хлопчан М.І. Організація і планування виробництва: теорія і практика: Навч. посіб. / М.І. Хлопчан, П.С. Харів, І.М. Бойчик, О.Я. Лотиш. Тернопіль, 1996. 419 с.
53. Цал-Цалко Ю. С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз [Текст] : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів екон. спец. 2-е вид., перероб. і доп. Житомир : [б.в.], 2001. 300 с.
54. Черевко Г. Людський аспект соціально-економічної ефективності / Г.Черевко, В.Лукаш // Економіка України. 1998. № 3. С. 47-51.
55. Швиданенко Г.О. Бізнес-діагностика підприємства: Навч. посіб. / Швиданенко Г.О., Дмитренко А.І., Олексюк О.І. К.: КНЕУ, 2008. 344 с.
56. Шегда А. В. Економіка підприємства: Навч. посібник. К.: Знання, 2006. 614 с.

- 57.Шегда А. В. Менеджмент. К.: Знання, 2012. 583 с.
- 58.Яцкевич І.В. Економічна діагностика: навч. посіб. Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2017. 292 с.
- 59.Geamanu, M. Economic efficiency and profitability URL : https://www.researchgate.net/publication/265814327_ECONOMIC_EFFICIENCY_AND_PROFITABILITY.
- 60.Goncharuk A.G. Managing enterprise performance in the food industry. Polish Journal of Management Studies. 2012. Vol. 5. P. 86-101.
- 61.Kaplan, R. S. and D. P. Norton (1992) The Balanced Scorecard: Measures that Drive Performance, Harvard Business Review, (January-February): P. 71–79.
- 62.N.V. Nederlandse Gasunie: 2018 annual report URL : <https://report2018.gasunie.nl/en>
63. Softserve Business Systems. URL : <https://www.softservebs.com/uk/upravlinnyadistributsiyeyu/>.

<http://fizmat.ssru.edu.ua>
Дотримуйтесь
принципів академічної
добросовісності
<http://fizmat.ssru.edu.ua>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1

Кількість діючих суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у розрізі регіонів у 2014-2021 рр.

	2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021	
	усього, одиниць	з них фізичні особи-підприємці, одиниць	усього, одиниць	з них фізичні особи-підприємці, одиниць	усього, одиниць	з них фізичні особи-підприємці, одиниць	усього, одиниць	з них фізичні особи-підприємці, одиниць	усього, одиниць	з них фізичні особи-підприємці, одиниць	усього, одиниць	з них фізичні особи-підприємці, одиниць	усього, одиниць	з них фізичні особи-підприємці, одиниць	усього, одиниць	з них фізичні особи-підприємці, одиниць
Україна	1932161	1591160	1974318	1630878	1865530	1559161	1805059	1466803	1839593	1483716	1941625	1561028	1973577	1599755	1956248	1585414
Вінницька область	77314	67983	80982	71540	75005	66360	68931	59744	68649	58936	70239	59944	69980	60118	68102	58052
Волинська область	48168	42652	49273	43673	47063	42022	42157	36560	39248	33331	41138	34846	41711	35664	41089	34809
Дніпропетровська область	149741	123513	158775	131524	151425	125841	142141	114249	140372	111253	148497	117306	153229	122402	153260	122749
Донецька область	81537	70171	69350	57587	63694	53211	60894	50444	62166	52435	65137	54838	65341	55868	61751	52549
Житомирська область	58451	51864	58647	52040	54201	48271	49800	43309	49366	42453	51002	43696	51245	44185	50419	43391
Закарпатська область	57495	51424	59798	53687	56328	51270	51972	46184	51244	44820	50608	44220	49923	43268	47946	41374
Запорізька область	90969	76486	94405	79982	87119	73645	77621	63045	74380	59387	76716	61064	78136	62768	76176	60813
Івано - Франківська область	54818	46873	55499	47557	50647	43764	49806	42167	52595	44293	55031	46436	55477	47353	55196	47403
Київська область	94445	76572	98386	80422	97923	80093	96026	76687	101203	81149	109192	88115	111783	91463	113452	93190
Кіровоградська область	40385	32740	41953	34269	38849	31644	36447	28712	36486	28418	38138	29383	38319	29766	37186	28839
Луганська область	24425	21192	21320	17966	21589	18063	21296	17888	21849	18400	22556	18824	22424	19016	21091	17735
Львівська область	117732	99150	120442	101814	114674	99088	110948	93015	115553	96320	124363	103883	128597	107686	132740	111554
Миколаївська область	57368	46919	58065	47496	55256	45205	54190	43389	54882	43448	56309	44031	55869	44387	54388	42907
Одеська область	131247	107308	132838	108955	125943	104939	127773	103750	131592	106888	137609	111738	138750	113285	132857	108895
Полтавська область	64466	54468	65865	55723	61289	52300	60654	50466	61157	50199	64686	53247	66529	55425	65364	54110
Рівненська область	41947	36758	43240	37987	40006	35309	38111	32831	39597	34052	41741	35785	43826	37805	43519	37356
Сумська область	45094	39275	45708	39866	41569	36282	39779	34074	40415	34466	41675	35453	42326	36230	41739	35607
Тернопільська область	43553	38394	44704	39608	40365	36116	36013	31303	36908	31865	37821	32729	38627	33492	38225	33089
Харківська область	167176	142356	171356	146418	158460	138025	153467	130870	154002	130209	162794	137743	166855	141711	167691	141883
Херсонська область	51372	43212	50190	42182	47411	40240	45698	37591	44379	36161	45996	37485	45244	37128	42877	35066
Хмельницька область	64822	57854	66168	59176	58973	52745	58318	51364	61252	53821	63402	55538	63880	56226	61907	54209
Черкаська область	53288	45135	55240	46944	53325	45275	52754	43890	54534	45358	56493	46784	56433	47147	55154	45916
Чернівецька область	46759	42694	47810	43756	44884	41384	43553	39628	43571	39475	44782	40547	43077	38872	40272	36182
Чернігівська область	42254	36237	44101	38083	39523	34287	39230	33326	39486	33381	41242	34799	41914	35660	41305	35113
м. Київ	227335	139930	240003	152623	240009	163782	247480	162317	264707	173198	294458	192594	304082	202830	312542	212623

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1

Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання

	2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021	
	усього, осіб	з них у фізичних осіб-підприємців, осіб	усього, осіб	з них у фізичних осіб-підприємців, осіб	усього, осіб	з них у фізичних осіб-підприємців, осіб	усього, осіб	з них у фізичних осіб-підприємців, осіб	усього, осіб	з них у фізичних осіб-підприємців, осіб	усього, осіб	з них у фізичних осіб-підприємців, осіб	усього, осіб	з них у фізичних осіб-підприємців, осіб	усього, осіб	з них у фізичних осіб-підприємців, осіб
Україна	8796671	2498180	8180031	2290330	8108325	2307185	8144038	2328116	8532430	2572956	9017813	2610276	8931861	2565757	8936128	2544468
Вінницька область	260178	106688	246486	99072	241915	96647	237900	94482	261226	102685	280173	102819	273304	100231	271730	98350
Волинська область	169264	69682	165014	65764	167300	67786	165335	63239	175246	65519	186797	67495	181553	67233	180513	66363
Дніпропетровська область	899263	211334	835639	191722	784145	191047	795126	186608	822217	203259	860551	203736	868544	202804	869757	203391
Донецька область	569277	105638	488591	78411	393398	79395	345984	81153	356145	97319	373260	96407	361809	94152	351306	87355
Житомирська область	196224	80687	184822	73591	187891	73451	189237	71503	199532	76365	209043	77625	210735	75575	210157	74065
Закарпатська область	161076	78687	154765	75273	155191	74805	151773	70937	157298	74614	165768	72923	161727	70347	159702	67518
Запорізька область	401186	122664	372443	109433	364812	105952	360738	100466	361104	104920	374056	104434	374208	105569	367822	103490
Івано - Франківська область	169557	77358	158382	72851	164667	73175	167032	75107	184599	88073	196851	87324	198540	86215	198538	88615
Київська область	468625	113764	443126	109620	444849	112458	419456	115942	445278	129233	465297	136539	466295	137017	478070	139893
Кіровоградська область	157402	58572	142792	49271	141594	48938	141180	46574	146991	50871	162385	51829	161636	50000	159763	48486
Луганська область	163014	32749	136642	24673	131443	27002	126208	28410	97324	32299	98780	31840	106726	31578	98125	29121
Львівська область	499919	154469	478839	147259	432167	149918	449964	153572	504735	177058	545776	182344	531242	177722	539702	183120
Николаївська область	197699	71406	181638	61922	180561	60934	183277	62354	186522	65769	199505	65193	195549	63435	193453	61496
Одеська область	474593	147144	448772	139746	409141	140695	426668	152778	448530	166623	464772	169140	465634	163687	462650	158130
Полтавська область	325277	98829	298681	86384	306623	87034	309026	88993	323360	93897	316445	96458	306395	96798	303713	93561
Рівненська область	152451	65676	144499	59744	144408	60599	145149	61193	162086	69644	175007	70833	175608	72070	176209	72507
Сумська область	190092	71993	174831	62795	171344	60459	172392	60148	177177	66153	190717	65807	187514	65078	186052	63419
Тернопільська область	144118	63423	133590	59142	129178	58098	128847	56379	141934	61081	152021	60919	153652	60818	155442	61646
Харківська область	638529	223034	598402	200230	544774	200412	561370	207043	607225	236177	634433	230942	617863	222176	618231	218206
Херсонська область	155544	68250	140989	38693	140709	59133	141187	57569	143856	59388	150370	60730	151799	59192	146127	56005
Хмельницька область	198784	86847	189270	81797	185536	79945	188150	80531	204810	91836	219499	92666	218075	91197	215633	89353
Черкаська область	216115	78357	200866	70721	201809	72526	203741	73810	219194	84767	231319	83852	225471	79983	221579	77986
Чернівецька область	113342	60511	106476	57635	106567	57953	107163	57889	115916	63716	121729	63460	120018	59647	119244	56371
Чернігівська область	164730	61846	154252	56103	151971	53785	153822	54463	162693	57973	178224	59513	172848	59426	171815	58597
м. Київ	1710412	188572	1600180	198508	1826332	215038	1870313	226973	1927432	253717	2065035	275448	2045116	273807	2080795	287424

<http://fizmat.ssru.edu.ua>
Дотримуйтесь
принципів академічної
добросовісності
<http://fizmat.ssru.edu.ua>